

Добове балансування на ринку природного газу та наслідки для замовників

На газовому ринку початок весни ознаменувався новиною від представників «Укртрансгазу», що, починаючи з 1 березня 2019 року, газовий ринок України перейшов на добове балансування. Перехід на добове балансування є логічним продовженням реформування газового ринку України до стандартів Європи, і тепер Україна синхронізована з Європою у режимі роботи газового ринку.

Початок інформаційної ери на газовому ринку

Уперше замовники відчули на собі швидку перспективу введення добового балансування, коли оператори ГРМ (у минулому облгази) почали зобов'язувати непобутових споживачів газу встановлювати лічильники з модемним зв'язком. Так, відповідно до положень кодексу газотранспортної системи (далі — Кодекс ГТС), який набрав чинності 27.11.2015, протягом двох років та шести місяців (це строк для споживачів з річним об'ємом споживання газу менше 10 тис. м³, а для споживачів з більшими річними об'ємами споживання газу було встановлено коротший строк) з дня набрання чинності Кодексом ГТС споживачі повинні були облаштувати комерційні вузли обліку засобами дистанційної передачі даних. Таким чином, унаслідок впровадження зобов'язання для споживачів забезпечити постійну передачу даних про об'єми спожитого газу стало можливим говорити про впровадження добового балансування.

Важливим елементом безперебійного постачання газу споживачам є підтримання певного тиску газу в газовій мережі, оскільки при падінні тиску газу в газовій мережі його подавання до споживачів може перериватися. Для того, щоб тиск газу в газовій мережі відповідав нормативним показникам, повинно бути дотримано баланс між об'ємом газу, відібраного споживачами з газової мережі, і об'ємом газу, закачаного постачальниками до газової мережі. Звісно, ідеальних ситуацій не буває, а тому для підтримання нормативного тиску газу інколи потрібно додатково закачати газ, а інколи — відкачати, чим і займається Оператор газотранспортної системи. Оператором газотранспортної системи в Україні виступає акціонерне товариство «Укртрансгаз», яке і здійснює щодобове балансування системи, тобто врівноважує попит та пропозицію природного газу в газотранспортній системі.

Для забезпечення переходу на добове балансування «Укртрансгаз» запровадив нову інформаційну платформу на базі програмного забезпечення SAP*. На сайті «Укртрансгазу», де саме і розміщено інформаційну платформу, учасники ринку можуть отримати доступ до різних даних, зокрема щодо кількості споживачів газу, зареєстрованих у системі, та кількості поданих і підтверджених номінацій, а споживачі газу можуть перевірити свій статус, зокрема доступність постачальника чи наявність себе

в реєстрі на відключення.

Для замовників інформаційна платформа фактично стає кабінетом споживача, в якому замовник зможе отримувати необхідну інформацію, пов'язану з постачанням газу. Перелік даних, з яких буде формуватись інформаційна система, визначено законодавчо. Коли інформаційна система запрацює на повну потужність, то замовник, маючи вихід в Інтернет, легко зможе відслідковувати добове споживання газу, оскільки Кодекс ГТС передбачає, що інформаційна платформа має, зокрема, містити:

EIC-код** споживача та за наявності EIC-коди його точок обліку;

дані закріплених за споживачем діючих постачальників та **визначені ними періоди постачання;**

дані щодо зміни постачальників від початку функціонування інформаційної платформи;

інформацію про прогнози споживання природного газу на кожен газову добу для споживачів, щодо яких відбирання/споживання не вимірюється щодобово;

інформацію про **попередні обсяги споживання кожної газової доби;**

інформацію про фактичне добове споживання, інформацію про фактичне споживання **кожного газового** місяця;

дані періодів відсутності у споживача закріпленого постачальника (за їх наявності) з початку функціонування інформаційної платформи;

дані періодів обмеження (припинення) газопостачання споживачеві (якщо такі дані вносили щодо споживача) з початку функціонування інформаційної платформи;

період вимірювання (відбирання/споживання, що вимірюється щодобово, або відбирання/споживання, що не вимірюється щодобово);

належність споживача до категорії споживачів, постачання яким може здійснюватися в рамках спеціальних обов'язків, які в установленому порядку покладені рішенням Кабінету Міністрів України на підставі статті 11 Закону України «Про ринок природного газу»;

строк надання **повідомлення споживачеві про припинення газопостачання**

відповідно до чинного законодавства (**не менше ніж за три доби** до дати, на яку воно заплановано, для споживачів та не менше ніж за п'ять діб для підприємств металургійної та хімічної промисловості) (у подальшому, звісно, навряд чи будуть вручати споживачам паперові приписи про відключення, наявність інформації про відключення споживача в інформаційній системі буде достатньою підставою вважати, що споживач проінформований, що його планують відключити від системи розподілу газу).

Хоча на сьогодні на інформаційній платформі не знайдемо всієї інформації, яка повинна бути зазначена відповідно до Кодексу ГТС, однак замовник вже має можливість перевірити, чи закріплений він за певним постачальником природного газу, і відповідно знати, чи відвідають його найближчим часом представники оператора газорозподільної системи для перекриття постачання газу.

А ви в реєстрі?

Що потрібно пам'ятати замовникові, щоб в опалювальний сезон не залишитись без газу? Відповідно до пункту 1 розділу II Правил постачання природного газу підставою для постачання природного газу споживачеві є:

- наявність у споживача, об'єкт якого **підключений до газорозподільної системи, договору розподілу природного газу, укладеного** в установленому порядку між споживачем та Оператором ГРМ, та присвоєння споживачеві Оператором ГРМ персонального ЕІС-коду як суб'єкту ринку природного газу;
- наявність у споживача, об'єкт якого **підключений до газотранспортної системи, договору транспортування природного газу, укладеного** в установленому порядку між споживачем та «Укртрансгазом», та присвоєння споживачеві «Укртрансгазом» персонального ЕІС-коду як суб'єкту ринку природного газу;
- наявність у споживача укладеного з постачальником **договору постачання природного газу** та дотримання його умов;
- **включення споживача до Реєстру споживачів** постачальника у відповідному розрахунковому періоді (розрахунковий період — газова доба та/або газовий місяць);
- відсутність простроченої заборгованості споживача за поставлений природний газ перед діючим постачальником (за його наявності), що має підтверджуватися письмовою довідкою діючого постачальника або складеним з ним актом звірки взаєморозрахунків.

Припустимо, що договори з Оператором ГРМ та/чи з «Укртрансгазом» замовник уклав, підписано договір на постачання природного газу і навіть відсутня прострочена заборгованість за поставлений газ перед діючим постачальником. Залишилось лише з'ясувати, чи включено замовника до Реєстру споживачів постачальника у відповідному розрахунковому періоді. Перевірка включення замовника до Реєстру споживачів

постачальника здійснюється, як уже було сказано, на інформаційній платформі, яка розміщена на сайті «Укртрансгазу», за ЕІС-кодом споживача.

Інформацію про ЕІС-код замовник може взяти із заяви-приєднання до умов договору розподілу природного газу (для споживача, що не є побутовим). У разі відсутності заяви-приєднання в справах замовника останній завжди може взяти дублікат заяви-приєднання в Оператора ГРМ. Нижче — примірник заяви-приєднання, взятої з ProZorro (рисунок 1).

Оператору ГРМ Львівське відділення - м. Львів
назва Оператора ГРМ

Споживач: ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
 "МІЖНАРОДНИЙ АЕРОПОРТ "ЛЬВІВ" ІМЕНІ ДАНИЛА
 ГАЛИЦЬКОГО". 33073442

найменування П.І.Б. та код ЄДРПОУ - ідентифікаційний номер або серія та номер паспорта (у разі відсутності ідентифікаційного номера)

Банківські реквізити:

ЗАЯВА-ПРИЄДНАННЯ № 09420X21СААР016
 до умов договору розподілу природного газу
 (для споживача, що не є побутовим)

Ознайомившись з умовами Типового договору розподілу природного газу, затвердженого постановою НКРЕКП від 30 вересня 2015 року №2498 із змінами внесеними Постановою НКРЕКП №1418 від 11 серпня 2015 року (далі - Договір), на офіційному сайті НКРЕКП, сайті Оператора ГРМ в мережі Інтернет за адресою: _____ та в друкованому виданні, що публікується в межах території ліцензованої діяльності: _____, приєднуюсь до умов Договору з такими нижченаведеними персоналізованими даними:

Персоналізовані дані Споживача за Договором:

1	Персональний ЕІС-код як суб'єкта ринку природного газу (зазначається після присвоєння Оператором ГРМ)	56X00000X21CA004
2	Назва та опис об'єкта	Додаток 4
3	Адреса об'єкта	Додаток 4

Рис.1

Використовуючи інформаційну систему на веб-сайті АТ «Укртрансгаз», за посиланням (головна сторінка сайту → меню замовникам → інформаційна платформа → перевірити наявність постачальника), перевіряємо, чи включено замовника до Реєстру споживачів постачальника (рисунок 2).

Перевірити наявність постачальника

Введіть ЕІС-код* споживача

* Ви можете знайти свій ЕІС-код в платіжці за газ або в укладеному з вашим оператором ГРМ Договорі на розподіл природного газу. У випадку відсутності у вас ЕІС-коду звертайтеся до газорозподільної компанії (оператора ГРМ) у вашому регіоні

Я не робот

reCAPTCHA
Конфідційність - Умови використання

Результат перевірки:

№	Віртуальна точка постачання	ЕІС код точки обліку	Статус
1	Львівгаз	N/A	Наявність постачальника підтверджено. Газопостачання не припинятиметься.

Рис.2

У результаті здійснення перевірки з'ясувалось, що замовника включено до Реєстру споживачів постачальника. На жаль, на сьогодні з відповіді інформаційної системи

можемо бачити лише дані щодо підтвердження наявності постачальника, а от дані про періоди постачання чи про те, які об'єми підтверджені, — відсутні. Хоча, як зазначено вище, Кодекс ГТС передбачає, що інформація про споживачів в інформаційній платформі має містити, зокрема, дані закріплених за споживачем діючих постачальників та визначені ними періоди постачання. Сподіваємось, що в подальшому інформаційна система надаватиме більше даних, які стосуються споживання газу замовниками.

Бери скільки хочеш... за подвійну плату

Що ж буде, якщо дані про постачальника для певного споживача відсутні в інформаційній системі? Причиною відсутності даних може бути, наприклад, те, що замовник не уклав договір на постачання природного газу або постачальник вчасно не вніс замовника до Реєстру споживачів постачальника.

За відсутності у споживача діючого постачальника (якщо споживач не включений до Реєстру споживачів будь-якого постачальника) у відповідному розрахунковому періоді споживач не має права здійснювати відбирання/споживання природного газу з газорозподільної системи та має подати до Оператора ГРМ письмову заяву про припинення розподілу природного газу на його об'єкт.

Якщо споживач здійснює відбирання газу з розподільчої системи несанкціонованим чином, то він споживатиме технологічний газ Оператора ГРМ за дорогою ціною, що може бути кваліфіковано як завдання збитків бюджету.

Кодекс газорозподільної системи (далі — кодекс ГРС) передбачає, що у випадку, якщо відбір споживачем природного газу здійснюється ним в період відсутності такого споживача в Реєстрі споживачів будь-якого постачальника (несанкціоноване відбирання природного газу), то «Укрансгаз» обліковує такі обсяги природного газу (неврегульований небаланс) за Оператором ГРМ, а вже споживач має компенсувати Операторові ГРМ **вартість обсягів несанкціоновано відібраного природного газу, що розраховується за формулою**, наведеною далі.

Формула розрахунку вартості несанкціоновано відібраного природного газу

$$B = V_{\phi} \times C \times K,$$

де B — вартість природного газу, яка компенсується Операторові ГРМ;

V_{ϕ} — об'єм (обсяг) природного газу, фактично спожитий споживачем за період відсутності споживача в Реєстрі споживачів будь-якого постачальника;

C — ціна закупівлі природного газу Оператором ГРМ для покриття втрат і виробничо-технологічних витрат природного газу в ГРМ у відповідний період. Оператор ГРМ щомісячно публікує на своєму веб-сайті інформацію про таку ціну та період її дії (хоча на веб-сайтах операторів газорозподільної системи відсутня інформація про ціну закупівлі газу, можна припустити, що ціна не буде більшою за ціну в збутових довірених підприємств операторів ГРМ, які торгують газом);

К — коефіцієнт компенсації, який визначається на рівні 1,5.

Якщо неврегульований небаланс станеться внаслідок відмови в доступі до об'єкта споживача для здійснення Оператором ГРМ припинення розподілу природного газу або внаслідок невиконання споживачем письмової вимоги Оператора ГРМ самостійно припинити (обмежити) споживання природного газу, то **коефіцієнт компенсації має становити 2.**

Таким чином, впевнено можна стверджувати, що наслідком переходу газового ринку на добове балансування буде посилення дисципліни споживання газу замовниками. Очевидно, що оператори ГРМ, після отримання від «Укртрансгазу» реєстрів на відключення, повинні будуть приймати рішення щодо того, відключати конкретного споживача від газової системи чи постачати такому споживачеві газ з надією подальшого відшкодування споживачем вартості газу, а тому найближчим часом варто очікувати рішучіших дій від Операторів ГРМ з відключення боржників та активізації претензійно-позовної роботи щодо неплатників.

Безжальний облгаз, або Судова практика щодо компенсації за несанкціоноване відбирання газу

Нижче наведено судові рішення за позовом Оператора ГРМ до споживача, який вчасно не уклав договір на постачання природного газу, але при цьому продовжував здійснювати несанкціоноване відбирання природного газу.

	Назва суду: Господарський суд Справа № 924/363/18. Рішення від 19 вересня 2018 р.
Сторони	Відповідач — замовник у розумінні Закону України «Про публічні закупівлі». Позивач — Оператор ГРМ (облгаз)
Причини виникнення позову	Замовник-споживач, не провівши завчасно процедуру на закупівлю газу і не маючи договору постачання природного газу, опалював власні приміщення. Звісно, замовник не мав жодних прав спалювати газ, не маючи договору, і повинен був би бути відключений від газорозподільної мережі Оператором ГРМ. Але Оператор ГРМ з певних міркувань не відключав замовника, а в останнього відповідно борг за спожитий газ постійно збільшувався. Чий же газ спалював замовник? У даній ситуації, оскільки не було постачальника, який би включив замовника в Реєстр споживачів постачальника, замовник використовував технологічний газ Оператора ГРМ, тому останній і набув статусу позивача в даній судовій справі

<p>Хронологія здійснення закупівлі природного газу замовником</p>	<p>З матеріалів судової справи вбачається, що замовником 04.12.2017 було вперше оголошено процедуру відкритих торгів на закупівлю природного газу. Як ми розуміємо, при самому сприятливому перебігові закупівлі договір в електронну систему закупівель може бути завантажений трохи менше ніж через місяць після оголошення торгів. Якщо припустити, що замовник уклав додаткову угоду на 20 % на підставі частини п'ятої статті 36 Закону України «Про публічні закупівлі», то в січні замовник міг споживати природний газ на підставі діючого договору, на початку лютого був би укладений новий договір на закупівлю природного газу, а тому можна було б стверджувати, що замовник ретельно спланував процедуру закупівлі. Але щось пішло не так і торги, оголошені 04.12.2017, було відмінено. У подальшому замовником було оголошено нові торги, але вже (так звані) міжнародні, і процедура закупівлі затягнулась до двох місяців. Як наслідок — договір на споживання природного газу було укладено 05.03.2018</p>
<p>Предмет позову</p>	<p>Про стягнення компенсації вартості об'єму спожитого природного газу за лютий 2018 року в розмірі 3 495 092,04 грн.</p> <hr/> <p>Необхідно звернути увагу, що позивачем подано позов, приміром, не щодо відшкодування вартості об'єму спожитого природного газу замовником чи стягнення збитків за несанкціонований відбір газу, а подано позов саме щодо компенсації вартості об'єму спожитого природного газу. З тексту рішення: «Позивачем встановлено, що відповідачем у лютому 2018 р. здійснено несанкціонований відбір природного газу, що є неврегульованим небалансом, віднесеним на баланс позивача, вартість якого становить 3 495 092,04 грн ((164637x10614,54)x2), де 164637 куб. м — обсяг використаного відповідачем природного газу за лютий 2018 р. згідно звіту про газопостачання, 10614,54 грн — ціна за 1000 куб. м природного газу у лютому 2018 р. 2,0 — коефіцієнт компенсації, який визначається на рівні 2,0. Отже, вартість послуг балансування за лютий становить 3 495 092,04 грн». Таким чином, Оператором ГРМ вартість неврегульованого балансу визначена за відповідною формулою, передбаченою п. 4 гл. 5 розділу 6 Кодексу газорозподільних систем, яка дозволяє компенсувати вартість спожитого газу в подвійному розмірі</p>
	<p>Судом критично оцінюються аргументи відповідача щодо тривалості проведення процедури державної закупівлі природного газу, оскільки відповідно до п.п. 3.1, 3.3 договору розподілу природного газу саме на відповідача покладається обов'язок контролювати власне газоспоживання та для недопущення перевищення підтвердженого обсягу природного газу здійснювати разом зі своїм постачальником заходи з коригування в установленому порядку підтвердженого обсягу або заходи із самостійного та завчасного обмеження (припинення) власного газоспоживання. Судом звертається увага, що відповідачем всупереч приписам ч. 2 ст. 13 Закону України «Про ринок природного газу» не було припинено (обмежено) споживання природного газу відповідно до вимог законодавства, зважаючи й на наявність повідомлень позивача про припинення (обмеження) газопостачання та актів про недопуск</p>

Підсумок	Рішенням господарського суду позов Оператора ГРМ до замовника задоволено повністю. Замовником сплачено подвійну ціну за спожитий газ, чим нанесено значний збиток бюджету
----------	---

Зважаючи на вищевикладене, очевидно, що закупівлі потрібно проводити завчасно, інакше споживати газ для замовника буде надто дорого, а збиток, завданий бюджету подвійною оплатою, може бути підставою для відкриття кримінального провадження проти осіб, відповідальних за організацію та здійснення закупівель у замовника, тобто членів тендерного комітету.

---

* SAP

— німецька корпорація, розробник програмного забезпечення та надавач послуг консалтингу, яка виробляє корпоративне програмне забезпечення та забезпечує підтримку програм для компаній будь-якого розміру в усьому світі.

Штаб-квартира у [Вальдорфі, Німеччина](#), з регіональними відділеннями по всьому світу. SAP є найбільшим розробником корпоративного програмного забезпечення в Європі і четвертим за величиною розробником корпоративного програмного забезпечення у світі з 2009 року. Найвідомішим продуктом компанії SAP є її програмне забезпечення для планування ресурсів підприємства.

** EIC-код — код

енергетичної ідентифікації суб'єкта ринку природного газу та/або точки комерційного обліку, визначений за правилами Європейської мережі операторів газотранспортних систем (ENTSOG — Європейська мережа операторів газотранспортних систем), для уніфікації та однозначної ідентифікації суб'єктів ринку природного газу й точок комерційного обліку, розміщених на об'єктах газової інфраструктури, у тому числі для участі в регіональних (міжнародних) газових ринках, та для забезпечення спрощення процедур зміни постачальників природного газу та електронного обміну даними між суб'єктами ринку природного газу.